

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
УКРАЇНИ**

Кафедра управління земельними ресурсами

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Декан факультету землевпорядкування
Свєтюков Т.О.
“ 21 ” _____ 2024 р.

“СХВАЛЕНО”
на засіданні кафедри управління
земельними ресурсами
Протокол № 12 від “ 06 ” травня 2024 р.
Завідувач кафедри
Дорош О.С.

«РОЗГЛЯНУТО»
Гарант ОП «Геодезія та землеустрій» підготовки
здобувачів бакалаврського рівня вищої освіти
за спеціальністю 193 «Геодезія та землеустрій»
Ковальчук І.П.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНА ЗЕМЕЛЬ

Спеціальність 193 – «Геодезія та землеустрій»

Освітня програма - Геодезія та землеустрій

Факультет землевпорядкування

Розробники:

Дорош О.С., завідувач кафедри управління земельними ресурсами, д.е.н., професор
Купріянич І.П., професор кафедри управління земельними ресурсами, д.е.н., доцент
(посада, науковий ступінь, вчене звання)

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
УКРАЇНИ**

Кафедра управління земельними ресурсами

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан факультету землевпорядкування

_____ Євсюков Т.О.

“ _____ ” _____ 20__ р.

“СХВАЛЕНО”

на засіданні кафедри управління

земельними ресурсами

Протокол №__ від “_____” _____ 20__ р.

Завідувач кафедри

_____ Дорош О.С.

«РОЗГЛЯНУТО»

Гарант ОП «Геодезія та землеустрій» підготовки

здобувачів бакалаврського рівня вищої освіти

за спеціальністю 193 «Геодезія та землеустрій»

_____ Ковальчук І.П.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНА ЗЕМЕЛЬ

Спеціальність 193 – «Геодезія та землеустрій»

Освітня програма - Геодезія та землеустрій

Факультет землевпорядкування

Розробники:

Дорош О.С., завідувач кафедри управління земельними ресурсами, д.е.н., професор

Купріянич І.П., професор кафедри управління земельними ресурсами, д.е.н., доцент

(посада, науковий ступінь, вчене звання)

Опис навчальної дисципліни
Раціональне використання та охорона земель

Галузь знань, напрям підготовки, спеціальність, освітній ступінь		
Освітній ступінь	Бакалавр	
Спеціальність	193 – “Геодезія та землеустрій”	
Освітня програма	Геодезія та землеустрій	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Вибіркова	
Загальна кількість годин	120	
Кількість кредитів ECTS	4,0	
Кількість змістових модулів	3	
Курсовий проект (робота)	В робочому навчальному плані немає	
Форма контролю	Залік	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки	4	5
Семестр	7	1/2
Лекційні заняття	15 год.	8 год.
Практичні, семінарські заняття	30 год.	- год.
Лабораторні заняття	- год.	6 год.
Самостійна робота	75 год.	76 год.
Індивідуальні завдання	- год.	- год.
Кількість тижневих годин для денної форми навчання:	<u>3</u> год.	- год.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою курсу «Раціональне використання та охорона земель» є формування у студентів еколого-економічних, правових та соціальних засад, вмінь і навиків охорони земель з метою забезпечення їх раціонального використання, відтворення та підвищення родючості ґрунтів, інших корисних властивостей землі, збереження екологічних функцій ґрунтового покриву та охорони довкілля.

Завдання курсу полягає у формуванні знань про зміст, поняття та завдання охорони земель, принципи державної політики у сфері охорони земель, контроль та систему заходів у галузі охорони земель, здобуття відповідного обсягу теоретичних, методологічних знань та практичних навичок з раціонального використання земельних ресурсів різних категорій, нормування в галузі охорони земель, охорони земель при здійсненні господарської діяльності.

Знання із раціонального використання та охорони земель необхідне студентам для подальшого успішного засвоєння курсів управління земельними ресурсами, земельного кадастру, земельного права, моніторингу земель, практичного вирішення завдань раціонального природокористування та охорони земель у процесі виробничої діяльності.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати: зміст та завдання охорони земель, принципи державної політики у сфері охорони земель; принципи раціонального використання земельних ресурсів; нормативно-правові засади забезпечення питань раціонального використання, охорони, земель на національному, регіональному, локальному і господарському рівнях, сучасний стан земельних ресурсів України; вимоги до власників та користувачів які проводять господарську діяльність; систему заходів у галузі охорони земель; завдання та функції контролю за використанням та охороною земель; суть, види деградації земель та фактори розвитку деградаційних процесів; правові, економічні, екологічні та організаційні основи використання та збереження ґрунтів, охорони і відтворення їх родючості; напрями та особливості охорони земель різних категорій.

вміти: застосовувати методологію раціонального використання земельних ресурсів; аналізувати сучасний стан земельних ресурсів України; оцінювати запаси гумусу у ґрунтах за різних технологій обробітку; визначати розмір шкоди від забруднення (засмічення) земель; оцінювати збитки від наслідків надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру на землях сільськогосподарського та не сільськогосподарського призначення; визначення розміру шкоди, заподіяної внаслідок самовільного зайняття земельних ділянок, використання земельних ділянок не за цільовим призначенням, зняття ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту) без спеціального дозволу; методіку проведення заходів державного нагляду (контролю) у сфері використання та охорони земель; складати наукове обґрунтування необхідності створення чи оголошення території або об'єкта природно-заповідного фонду України; визначати розміри відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок самовільного користування надрами.

Набуття компетентностей:

Інтегральних:

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі геодезії та землеустрою.

Загальних:

ЗК01. Здатність вчитися й оволодівати сучасними знаннями.

ЗК02. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК09. Здатність до міжособистісної взаємодії.

ЗК12. Здатність реалізувати свої права та обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства і необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав та свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК13. Здатність зберігати, примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії, закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу й суспільство, а також в розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для відпочинку та ведення здорового способу життя.

Спеціальних:

СК02. Здатність застосовувати теорії, принципи, методи фізико-математичних, природничих, соціально-економічних, інженерних наук при виконанні завдань геодезії та землеустрою.

СК03. Здатність застосовувати нормативно-правові акти, нормативно-технічні документи, довідкові матеріали у професійній діяльності.

СК04. Здатність обирати та використовувати ефективні методи, технології та обладнання для здійснення професійної діяльності у сфері геодезії та землеустрою.

СК05. Здатність застосовувати сучасне інформаційне, технічне і технологічне забезпечення для вирішення складних питань геодезії та землеустрою.

СК06. Здатність виконувати дистанційні, наземні, польові та камеральні дослідження, інженерні розрахунки з опрацювання результатів досліджень, оформляти результати досліджень, готувати звіти при вирішенні завдань геодезії та землеустрою.

СК07. Здатність збирати, оновлювати, опрацьовувати, критично оцінювати, інтерпретувати, зберігати, оприлюднювати і використовувати геопросторові дані та метадані щодо об'єктів природного і техногенного походження.

СК08. Здатність здійснювати професійну діяльність у сфері геодезії та землеустрою з урахуванням вимог професійної і цивільної безпеки, охорони праці, соціальних, екологічних, етичних, економічних аспектів

Програмні результати навчання:

РН3. Доносити до фахівців і нефахівців інформацію, ідеї, проблеми, рішення, власний досвід та аргументацію.

РН4. Знати та застосовувати у професійній діяльності нормативно-правові акти, нормативно-технічні документи, довідкові матеріали в сфері геодезії та землеустрою і суміжних галузей.

РН5. Застосовувати концептуальні знання природничих і соціально-економічних наук при виконанні завдань геодезії та землеустрою.

РН7. Виконувати обстеження і нормативно-технічні документи, суміжних галузей. в сфері геодезії та землеустрою і концептуальні знання природничих і соціально-економічних наук при виконанні завдань геодезії та землеустрою. топографо-геодезичні, картографічні, проектні та проектно-вишукувальні роботи при виконанні професійних завдань з геодезії та землеустрою.

РН9. Збирати, оцінювати, інтерпретувати та використовувати геопросторові дані, метадані щодо об'єктів природного і техногенного походження, застосовувати статистичні методи їхнього аналізу для розв'язання спеціалізованих задач у сфері геодезії та землеустрою.

РН10. Обирати і застосовувати інструменти, обладнання, устаткування та програмне забезпечення, які необхідні для дистанційних, наземних, польових і камеральних досліджень у сфері геодезії та землеустрою.

РН11. Організовувати та виконувати дистанційні, наземні, польові і камеральні роботи в сфері геодезії та землеустрою, оформляти результати робіт, готувати відповідні звіти.

РН12. Розробляти документацію із землеустрою, кадастрову документацію і документацію з оцінки земель із застосуванням комп'ютерних технологій, геоінформаційних систем та цифрової фотограмметрії, наповнювати даними державний земельний, містобудівний та інші кадастри.

РН14. Планувати складну професійну діяльність, розробляти і реалізовувати проекти у сфері геодезії та землеустрою за умов ресурсних та інших обмежень.

РН15. Розробляти і приймати ефективні рішення щодо професійної діяльності у сфері геодезії та землеустрою, у тому числі за умов невизначеності.

2. Програма та структура навчальної дисципліни для:

- повного терміну денної (заочної) форми навчання;
- скороченого терміну денної (заочної) форми навчання.

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	Денна форма							Заочна форма					
	тижні	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
			л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Змістовий модуль 1. Поняття про раціональне використання та охорону земель. Контроль за використанням та охороною земель													
Тема 1. Суть, завдання та зміст раціонального використання та охорони земель	1	14	2	4	-	-	8	11	2	-	-	-	10
Тема 2. Система заходів у галузі охорони земель.	3	14	2	4	-	-	8	11	1	-	1	-	10
Тема 3. Державний та самоврядний контроль за використанням та охороною земель	5	15	2	4	-	-	9	12	1	-	1	-	9
Разом за змістовим модулем 1		43	6	12	-	-	25	45	4	-	2	-	29
Змістовий модуль 2. Раціональне використання та охорона земель різних категорій													
Тема 4. Охорона земель сільськогосподарського призначення.	7	15	1	4	-	-	10	7	1	-	1	-	10
Тема 5. Раціональне використання та охорона земель лісового та водного фонду	9	17	2	4	-	-	11	6	1	-	1	-	10
Тема 6. Деградація земель. Охорона земель від деградації	11	15	2	4			9		1		1		10
Разом за змістовим модулем 2		47	5	12			30	36	3		3		30
Змістовий модуль 3. Раціональне використання та охорона земель як складові екологічної політики													
Тема 7. Проблеми раціонального використання та охорони земель у сучасних умовах	13	16	2	4			10				1		10
Тема 8. Раціональне використання та охорона земель як основа сталого розвитку	15	14	2	2	-	-	10	5	1	-	-	-	7
Разом за змістовим модулем 3		30	4	6	-	-	20	45	2	-	2	-	27
Усього годин		120	15	30	-	-	75	90	8	-	6	-	76

3. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Модуль 1		
1.	Методологія раціонального використання земель	4
2.	Вивчення земельних ресурсів України, їхнє використання та оцінка стану	4
3.	Методика проведення заходів державного нагляду (контролю) у сфері використання та охорони земель	4
Модуль 2		
4.	Визначення розміру шкоди від забруднення (засмічення) земель	4
5.	Оцінка збитків від наслідків надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру на землях різних категорій	4
6.	Визначення розміру шкоди, заподіяної внаслідок самовільного зайняття земельних ділянок, використання земельних ділянок не за цільовим призначенням, зняття ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту) без спеціального дозволу.	4
Модуль 3		
7.	Дегуміфікація ґрунтів. Оцінка запасів гумусу у ґрунтах за різних технологій обробітку.	2
8.	Визначення розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок самовільного користування надрами	2
9.	Наукове обґрунтування необхідності створення чи оголошення території або об'єкта природно-заповідного фонду України	2
	Разом	30

4. Теми самостійних робіт

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Модуль 1		
1.	Земля - об'єкт взаємодії людини і природи. Принципи державної політики у сфері охорони земель	16
2.	Розробка загальнодержавних і регіональних програм використання та охорони земель, документації із землеустрою в галузі охорони земель	9
Модуль 2		
3.	Оцінка збитків від наслідків надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру на землях сільськогосподарського призначення	10
4.	Визначення екологічних показників заповідних територій.	20
Модуль 3		
5.	Проблеми використання меліорованих земель	10
6.	Розрахунок збитків від спалювання стерні та соломи	10
	Разом	75

5. Засоби діагностики результатів навчання:

- залік;
- модульні тести;
- реферати;
- розрахункові та розрахунково-графічні роботи;
- захист лабораторних та практичних робіт;
- інші види.

6. Методи навчання:

- словесний метод (лекція, дискусія, співбесіда тощо);
- практичний метод (практичні заняття);
- наочний метод (метод ілюстрацій, метод демонстрацій);
- робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анотування, рецензування, складання реферату);
- відеометод (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо);
- самостійна робота (виконання завдань);
- інші види.

7. Методи оцінювання.

- залік;
- усне або письмове опитування;
- модульне тестування;
- командні проекти;
- реферати, есе;
- захист практичних робіт;
- презентації та виступи на наукових заходах
- інші види.

8. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти. Оцінювання знань здобувача вищої освіти відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національні оцінки згідно з табл. 1 чинного «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України»

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка національна та результати складання	
	екзаменів	заліків
90-100	відмінно	зараховано
74-89	добре	
60-73	задовільно	
0-59	незадовільно	не зараховано

Для визначення рейтингу здобувача вищої освіти із засвоєння дисципліни $R_{\text{дис}}$ (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу здобувача вищої освіти з навчальної роботи $R_{\text{нр}}$ (до 70 балів): $R_{\text{дис}} = R_{\text{нр}} + R_{\text{ат}}$.

9. Навчально-методичне забезпечення

- електронний навчальний курс навчальної дисципліни <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=3388> ;
- конспекти лекцій та їх презентації (в електронному вигляді);
- підручники, навчальні посібники, практикуми;
- методичні матеріали щодо вивчення навчальної дисципліни для здобувачів вищої освіти денної та заочної форм здобуття вищої освіти;

- програма навчальної (виробничої) практики навчальної дисципліни (якщо вона передбачена навчальним планом).

10. Рекомендовані джерела інформації

1. Купріянич І.П., Бутенко Є.В., Аврамчук Б.О., Дорош А.Й., «Методичні вказівки до виконання самостійних робіт з дисципліни Раціональне використання та охорона земель» для студентів ОКР «Бакалавр».-К.: МВЦ «Медінформ», 2019.-50 с.
2. Купріянич І.П., Бутенко Є.В., Аврамчук Б.О., Дорош А.Й., «Методичні вказівки до виконання практичних робіт з дисципліни «Раціональне використання та охорона земель» для студентів ОКР «Бакалавр».-К.: МВЦ «Медінформ», 2019.-84 с
3. Охорона і раціональне використання земельних ресурсів: навчально-методичний посібник / Д. В. Лико, С. М. Лико, В. І. Долженчук, О. І. Портухай. – Херсон: ОЛДЦ-ПЛЮС, 2019. – 664с.
4. Екологія землекористування : навч. посіб. / А.М. Третяк, О.С. Будзяк, В.М. Третяк та ін. ; за заг. ред. Третяка А.М. – К. : Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування, 2017. – 178 с.
5. Купріянич І.П. Науково-методологічні засади формування екологічнобезпечних аграрних землеволодінь і землекористувань. – К. : ФОП Гуляєва В.М., 2021. – 380 с.
6. Балюк С. А., Медведєв В. В., Воротинцева Л. І., Шимель В.В. Сучасні проблеми деградації ґрунтів і заходи щодо досягнення нейтрального її рівня. Вісник аграрної науки, серпень 2017. С. 5. URL: http://agrovisnyk.com/pdf/ua_2017_08_01.pdf
7. Дорош Й., Ібатуллин Ш., Барвінський А., Тарнопольський А., Сокаль О. Концепція використання та охорони земель у сучасних умовах суспільного розвитку України /Землеустрій кадастр і моніторинг земель. № 3, 2021р. ст 4-13.
8. Дорош О., Дорош А., Деркульський Р., Аврамчук Б. Процедура впровадження стратегічної екологічної оцінки в сфері землеустрою на основі інтеграційних моделей/ Землеустрій кадастр і моніторинг земель. № 4, 2021р. ст 8-17.
9. Закон України «Про охорону земель». Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15#Text>
10. Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» від 28.02.2019 р. № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-1>
11. Закон України «Про природно-заповідний фонд України» від 16.06.1992 р. № 2456-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12>
12. Земельний кодекс України. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>
13. Водний кодекс України. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80#Text>
14. Лісовий кодекс України. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12#Text> Моніторинг земельних відносин в Україні <https://land.gov.ua/wp-content/uploads/2018/10/monitoring.pdf>
15. Рудько, Г. І., Є. А. Іванов, and І. П. Ковальчук. "Гірничопромислові геосистеми Західного регіону України: монографія." *Київ–Чернівці: Букрек 1* (2019): 464.
16. Веб-сайт Чорнобильського радіаційно-екологічного біосферного заповідника. URL: <https://zapovidnyk.org.ua>
17. Державна цільова програма «Ліси України», затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 16.09.2009 № 977. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/977-2009-%D0%BF>
18. Екологічні паспорти регіонів за 2021 рік. Веб-сайт Міністерства екології та природних ресурсів України. URL: <https://menr.gov.ua/news/32629.html>
19. Єдиний реєстр Оцінки впливу на довкілля. Міністерство екології та природних ресурсів України. URL: <http://eia.menr.gov.ua/search>

20. Загальнодержавна програма охорони та відтворення довкілля Азовського та Чорного морів, затверджена Законом України від 22.03.2001 р. № 2333-III. Офіційний вісник України. 2001. № 17. Ст. 717.
21. Стратегічна екологічна оцінка у сфері землеустрою. [за заг. ред. д.е.н., проф., чл.-кор. НААН України Й. М. Дороша]. Київ: «Компринт», 2023. 110 с.
22. Національна стратегія управління відходами в Україні до 2030 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 08.11.2017 р. № 820-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/820-2017-%D1%80>
23. Структура земельного фонду України <https://land.gov.ua/info/struktura-zemelnoho-fondu-ukrainy-ta-dynamika-yoho-zmin/>